

NÁRODNÍ ZPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY
PRO DRUHÝ CYKLUS
UNIVERZÁLNÍHO PERIODICKÉHO PŘEZKUMU
2008 – 2012

OBSAH

A. Proces přípravy zprávy na národní úrovni	1
B. Vývoj v České republice v oblasti ochrany a podpory lidských práv v letech 2008 – 2012.....	1
C. Naplňování doporučení vzešlých z předchozího přezkumu	2
1. Boj proti rasismu a neonacismu (doporučení č. 1, 2, 3 a 16).....	2
2. Opatření proti diskriminaci a na ochranu práv etnických menšin, obzvláště Romů (doporučení č. 2, 15, 21, 24, 28 a 30).....	4
3. Právní úprava boje proti diskriminaci (doporučení č. 4, 6, 9, 20 a 30).....	7
4. Sterilizace romských žen v rozporu s právem (doporučení č. 5 a 27)	8
5. Přijetí mezinárodních úmluv a spolupráce s mezinárodními orgány (doporučení č. 7, 12, 19, 23 a 25)	9
6. Vzdělávání soudců v oblasti mezinárodního práva lidských práv a opatření k posílení jejich nezávislosti (doporučení č. 8).....	10
7. Ochrana práv dětí a rodiny (doporučení č. 10, 22 a 26)	10
9. Začlenění genderové perspektivy do naplňování doporučení (doporučení č. 13)	13
10. Využití Yogyakartačských principů o aplikaci mezinárodního práva lidských práv ve vztahu k sexuální orientaci a genderové identitě (doporučení č. 14)	13
11. Využívání letišť České republiky pro tajné lety CIA (doporučení č. 17).....	13
12. Užívání klecových a síťových lůžek ve zdravotních a sociálních zařízeních (doporučení č. 18)	14
13. Boj proti obchodování s lidmi a pomoc jeho obětem (doporučení č. 29)	14
D. Hlavní národní priority a iniciativy směřující ke zlepšení situace v oblasti lidských práv	15

A. Proces přípravy zprávy na národní úrovni

1. Prvotní návrh zprávy byl vypracován Sekcí vládní zmocněnkyně pro lidská práva. Poté byl návrh rozeslán jednotlivým ministerstvům a ústředním orgánům státní správy, Ústavnímu soudu, nejvyšším soudům a veřejnému ochránci práv a nestátním organizacím, akademickým institucím a členům Rady vlády pro lidská práva, jejích výborů a dalších poradních orgánů vlády v oblasti lidských práv, kteří se mohli vyjádřit k jejímu znění a navrhnout úpravy a doplnění. Výsledný text zprávy prošel připomínkovým řízením mezi členy vlády a poté byl schválen vládou.

B. Vývoj v České republice v oblasti ochrany a podpory lidských práv v letech 2008 – 2012

2. Ve sledovaném období došlo ke dvěma změnám Ústavy. První v roce 2009 umožnila prezidentovi republiky rozpustit Poslaneckou sněmovnu se souhlasem 3/5 všech poslanců. Cílem je umožnit konání předčasných voleb přímo na základě Ústavy a nikoliv pouze ad hoc ústavními zákony zkracujícími jednotlivá volební období. Druhá změna v roce 2012 zavedla přímou volbu prezidenta republiky ve dvojkolové většinové volbě všemi občany České republiky staršími 18 let. Listina základních práv a svobod zaručující na ústavní úrovni jejich ochranu nebyla ve sledovaném období nijak měněna.

3. Významnou změnou ve sledovaném období bylo přijetí antidiskriminačního zákona v roce 2009. Zlepšením ochrany a realizace práv a svobod jednotlivce byly motivovány i mnohé další právní předpisy jako nový trestní zákoník z roku 2009, který zlepšil respekt k lidským právům a svobodám, novelizace občanského soudního řádu z roku 2008 zlepšující ochranu práv a procesní postavení dětí, novely trestního řádu týkající se ochrany soukromí při provádění odposlechů z roku 2008 nebo práva oběti trestného činu domáhat se v adhezním řízení náhrady nemajetkové újmy z roku 2011. V roce 2010 rovněž byla přijata novela zákona o pobytu cizinců zavádějící alternativy k omezování cizinců na svobodě a zlepšující procesní ochranu jejich práv. Doba zajištění cizince byla prodloužena, ale pouze v případech, kdy maří výkon správního vyhoštění. Nezletilý cizinec může být zajištěn pouze v případě důvodného nebezpečí ohrožení bezpečnosti státu nebo závažného narušení veřejného pořádku. V případě zajištění rodiny musí být vždy zohledněna situace dětí. Nezletilí žadatelé o azyl nejsou zajišťováni. Od roku 2012 platí kompletní nová úprava zdravotnického práva, která upravuje práva a postavení pacienta jako rovnoprávného partnera zdravotnických pracovníků.

4. Určité problémy přinesla novela trestního řádu z roku 2009 upravující poskytování informací o osobách účastných na trestním řízení. Původní návrh zaměřený na ochranu soukromí především nezletilých obětí a obětí trestných činů zasahujících do osobnostní integrity byl rozšířen o informace o podezřelých, obviněných či svědcích a informace pocházející z odposlechů. Rovněž byl zpřísněn postih za jejich zveřejnění. Zákon upřednostnil ochranu soukromí osob před svobodou slova a šířením informací a neumožnil posoudit konflikt obou práv podle okolností konkrétního případu. V roce 2011 byla přijata novela, která umožnila zveřejnění informací, pokud je v převažujícím veřejném zájmu nad ochranou soukromí dotčené osoby. Případný konflikt obou práv posoudí soud. Podobné problémy přinesla i novela shromažďovacího zákona, která zavedla sankce za zahalování se při shromažďování. Ministerstvo vnitra výkladem upřesnilo, že zákaz se týká zahalování za účelem porušování práva, nikoliv za účelem projevu názoru.

5. Česká republika ve sledovaném období ratifikovala mnohé mezinárodní úmluvy v oblasti lidských práv. Bližší informace jsou uvedeny v části C u plnění jednotlivých doporučení. Koncem roku 2011 Česká republika přijala právní úpravu trestní odpovědnosti a postihu právnických osob za stanovené trestné činy. Tento krok České republiky umožní ratifikovat mnohé mezinárodní úmluvy týkající se boje proti organizovanému zločinu a ochrany jeho obětí, obchodování s lidmi či ochrany práv dětí.

6. Ústavní soud jako orgán ochrany ústavnosti ve sledovaném období mj. zrušil vyloučení soudního přezkumu správního vyhoštění neoprávněně pobývajících cizince či krátkou lhůtu pro podání žaloby v azylovém řízení pro rozpor s právem na soudní ochranu, příliš krátkou lhůtu pro popření otcovství, která neumožnila reagovat na biologické vazby mezi osobami a jejich oprávněné zájmy, či úpravu uchovávání a využívání provozních a lokalizačních údajů z telekomunikačního provozu pro nepřiměřený zásah do soukromí. Ústavní soud umožnil přístup k informacím z nepravomocných rozhodnutí soudů, neboť soudy podléhají veřejné kontrole. Rovněž zavedl povinnost soudního povolení v případě prohlídek jiných než obytných prostor. Z ostatních rozhodnutí Ústavního soudu vyplývá např. právo nepodřídit se nezákonnému rozhodnutí či postupu orgánu veřejné moci, posílení postavení osob zbavených způsobilosti k právním úkonům či s omezenou způsobilostí, vymezení práv stran v exekučním řízení či povinnost soudů rozhodovat nejen v souladu se zákonem, ale i s dobrými mravy.

7. Mezi významná rozhodnutí patří i rozpuštění pravicově extremistické Dělnické strany Nejvyšším správním soudem pro propagaci násilí a nesnášenlivosti vůči skupinám obyvatel a popírání demokratických principů. Nejvyšší správní soud rovněž vymezil mantinely pro zásahy do práva shromažďovacího. Také v mnoha řízeních definoval právo na přístup k informacím a přispěl k posílení postavení osob obviněných ze správních deliktů. Nejvyšší soud jako nejvyšší soudní orgán v civilní a trestní oblasti vydal sjednocující stanoviska k odebírání dětí z rodin na základě ekonomických a bytových problémů, které jednoznačně odsoudil, k řízením o přípustnosti umístění a držení v ústavu zdravotní péče anebo k výši odškodnění osob za průtahy v soudním řízení či za neoprávněné omezení na svobodě v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva.

C. Naplňování doporučení vzešlých z předchozího přezkumu

8. V prvním kole Univerzálního periodického přezkumu bylo během interaktivního dialogu České republiky uděleno celkem 30 doporučení. Z těchto doporučení Česká republika přijala 29 mimo doporučení č. 7 týkající se ratifikace Mezinárodní úmluvy o ochraně práv migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků. Ostatní doporučení Česká republika naplňuje způsobem uvedeným níže, přičemž jednotlivá doporučení jsou tematicky spojena. O plnění některých doporučení informovala Česká republika Radu pro lidská práva průběžně na jejích řádných zasedáních v letech 2009 – 2012.

1. Boj proti rasismu a neonacismu (doporučení č. 1, 2, 3 a 16)

9. České právo považuje neonacistickou propagandu a rasové útoky za trestné činy. Nový trestní zákoník z roku 2009 upravuje trestné činy násilí proti skupině obyvatel nebo jednotlivci, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv, založení, podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka a projev sympatií k takovému hnutí. U

mnohých dalších trestných činů je rasový motiv přitěžující okolností odůvodňující vyměření vyššího trestu. Systém trestního soudnictví v České republice v souladu s mezinárodními závazky zajišťuje spravedlivý proces vedoucí k potrestání případných pachatelů. Oběti se v trestním řízení mohou domáhat náhrady utrpěné škody a nemajetkové újmy.

10. Kromě trestního postihu jednotlivých případů Česká republika každoročně připravuje Strategii boje proti extremismu a předkládá výroční zprávu o jejím plnění Parlamentu. Zpráva informuje o vývoji extremistické scény ve sledovaném roce a zároveň obsahuje Koncepti boje proti extremismu s opatřeními pro následující rok. Strategie obsahuje nejen represivní opatření, ale zejména preventivní opatření zamezující vzniku a šíření extremismu včetně aktivit zaměřených na děti a mládež. Na základě plnění strategie boje proti extremismu došlo v minulých letech např. k zabránění infiltrace bezpečnostních složek extremisty a k významnému omezení koncertů a demonstrací extremistů. Problémem zůstávají extremistické projevy na internetu a konspirativní činnost extremistů. Na eliminaci rasově, národnostně a nábožensky motivovaných trestných činů se zaměřuje i Strategie prevence kriminality na léta 2012 až 2015. Cílem strategie je kromě prevence rasismu a xenofobie podpořit soužití většinové společnosti s etnickými menšinami a snížit tak zástupné motivy extremistických postojů a projevů.

11. Ministerstvo vnitra zároveň zpracovalo „Manuál pro obce k zákonu o právu shromažďovacím“, který obsahuje přehled právní úpravy shromažďovacího práva a doporučení k řešení problematických situací při shromážděních. V roce 2009 vznikla ve spolupráci státu a neziskových organizací brožura Nezvaní hosté, která se věnuje popisu extremistické a neonacistické scény, zkušenostem s jejími shromážděními a jinými akcemi a možností, jak čelit aktivitám extremistických hnutí. Obě brožury byly distribuovány na krajské a obecní úřady a jsou rovněž k dispozici na internetu.

12. Česká republika přikládá stále větší důležitost otázce integrace cizinců do společnosti, neboť úspěšná integrace je podmínkou prospěšnosti a efektivity imigrace do České republiky. Cílem integrace je předcházet vytváření uzavřených komunit imigrantů, společenské izolaci a sociálnímu vyloučení cizinců, napomáhat vytvoření přirozených vazeb mezi cizinci a českou společností a překonání vzájemných předsudků a třenic. Za tímto účelem vláda zpracovává dlouhodobou periodicky aktualizovanou Koncepti integrace cizinců. Cílem je umožnit cizincům aktivní participaci, získat znalost českého jazyka, ekonomickou soběstačnost, orientaci ve společnosti a podporovat nekonfliktní vzájemné vztahy cizinců a české společnosti. Stát přitom spolupracuje s obcemi a kraji, nestátními organizacemi a samotnými skupinami cizinců. Rovněž podporuje dotacemi projekty jako kurzy českého jazyka, pracovněprávní poradenství, terénní práce a kurzy socio-kulturní orientace seznamující cizince s jejich právy a povinnostmi a s podmínkami života v České republice. V 10 krajích a hlavním městě Praze byla zřízena regionální Centra na podporu integrace cizinců, která poskytují informace, poradenství, kurzy a semináře se specializací na konkrétní region. Státní orgány rovněž na svých stránkách zveřejňují informace pro cizince v anglickém jazyce, vydávají informační publikace a letáky v cizích jazycích a zřizují specializované portály pro cizince.

13. Česká republika podporuje činnost obránců lidských práv doma i v zahraničí a umožňuje jim volně působit a vykonávat svou činnost v souladu s právním řádem. Vláda s občanskou společností vede dialog mj. právě na půdě svých poradních orgánů. Na mezinárodním poli Česká republika podporuje aktivity obránců lidských práv skrze projekty transformační spolupráce.

2. Opatření proti diskriminaci a na ochranu práv etnických menšin, obzvláště Romů (doporučení č. 2, 15, 21, 24, 28 a 30)

14. Česká republika vyvíjí úsilí ke zlepšení společenského postavení Romů a jiných národnostních menšin ve společnosti. Proto podporuje naplnění jejich menšinových práv a plnohodnotnou participaci menšin na životě společnosti. Příslušníci národnostních menšin mají právo na všestranný rozvoj včetně vlastní kultury, používání vlastního jazyka a sdružování se pro ochranu svých zájmů. Při dosažení určitého počtu osob v obci mají právo i na vzdělání ve vlastním jazyce a právo účasti na řešení svých věcí. Na vládní úrovni je příslušným orgánem Rada vlády pro národnostní menšiny. Postavením Romů se zabývá speciální poradní orgán vlády Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, jejímž posláním je sjednocení a koordinace integračních aktivit ministerstev, státních institucí a orgánů samosprávy ve vztahu k Romům. Za tímto účelem Rada předkládá vládě informace, podklady a návrhy opatření k zajištění plnohodnotného a důstojného života Romů v české společnosti. V obou radách jsou přítomny zastoupeny příslušné menšiny, přičemž v Radě vlády pro záležitosti romské menšiny tvoří Romové polovinu členů. Klíčovou roli v ochraně práv Romů a národnostních menšin hraje i zmocněnkyně vlády pro lidská práva, která je členkou obou rad a řídí jejich sekretariáty.

15. Klíčovým vládním dokumentem je v tomto ohledu Koncepce romské integrace na období 2010 – 2013. Koncepce se zaměřuje na klíčová témata života Romů a navrhuje opatření ke zlepšení jejich situace a k vyrovnání jejich šancí a vstupních znevýhodnění. Dále se soustředí na naplnění kulturních potřeb romských komunit. Navrhovaná opatření směřují k podpoře výzkumu romské kultury, jazyka a historie, k včlenění romské kultury do kultury české společnosti a k uchování trvalé vzpomínky na oběti romského holocaustu. Koncepce se zabývá i řešením situace Romů trpících sociálním vyloučením. Navrhovaná opatření se zaměřují na klíčové oblasti života Romů jako sociální péče, vzdělávání, zaměstnanost, bydlení a zdravotnictví. Dokument se zabývá i bezpečnostní situací Romů a obsahuje opatření k boji proti extremismu a k prevenci kriminality. Za účelem naplnění koncepce vláda podporuje síť krajských koordinátorů pro romské záležitosti, kteří koordinují plnění romské integrace na úrovni obcí. Na jejich činnost navazují romští poradci, kteří pod jejich metodickým vedením vyvíjejí integrační úsilí v jednotlivých obcích.

16. V roce 2008 vznikla Agentura pro sociální začleňování, která je součástí Sekce pro lidská práva Úřadu vlády vedené zmocněnkyní vlády pro lidská práva. Jejím cílem je zkvalitnit život obyvatel sociálně vyloučených romských lokalit, zastavit jejich rozrůstání a přispět k plné integraci jejich obyvatel do společnosti a zajištění rovného přístupu všech osob ke vzdělávání, bydlení, zdravotní péči, zaměstnání, sociálním službám a bezpečí. Agentura jako tým odborníků vytváří a pomáhá v praxi realizovat modely sociální práce a sociálního začleňování osob. V letech 2010 – 2012 realizuje Agentura projekt zaměřený na podporu sociálního začleňování ve vybraných romských lokalitách. V jeho rámci Agentura poskytuje odborné poradenství a pomáhá obcím se sociálním začleňováním. Ty mohou jejich služeb využít při vlastním komunitním plánování a zajišťování potřeb svých obyvatel a mohou se seznamovat s příklady dobré praxe. Obce mohou s Agenturou spolupracovat v lokálních partnerstvích spolu s nestátními organizacemi, úřady, školami, Policií ČR a dalšími subjekty na projektech obecního rozvoje a integrace obyvatel a s její pomocí žádat o dotace na tyto projekty i z evropských strukturálních fondů. Od jejího založení takto s Agenturou spolupracovalo celkem 33 obcí a lokalit.

17. Česká republika přijala v prosinci 2011 novou Strategii prevence kriminality v České republice na léta 2012 – 2015. Cílem je zvyšování pocitu bezpečí občanů a snižování

mezi etnického napětí a rovněž komplexní přístup ke zvýšení bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách postavený na spolupráci obce, Policie ČR a dalších subjektů. Praktickým opatřením v této oblasti je realizace „Programu prevence kriminality a extremismu – Úsvit“, jehož cílem je působit proti vžitým diskriminačním a xenofobním stereotypům, odstranit nebo zmírnit sociální vyloučení a podpořit soužití společnosti s etnickými a národnostními menšinami. Součástí programu je vytvoření pozice Asistenta prevence kriminality v rámci městské policie, který přispívá ke snížení počtu spáchaných trestných činů i přestupků v lokalitě, zajištění vymahatelnosti práva, prevenci sousedských sporů a protiprávní činnosti a změně negativního pohledu společnosti na osoby sociálně vyloučené. Asistent pochází z lokality, kde má autoritu a přehled o vnitřním dění. V roce 2011 byl projekt podpořen státní dotací v 17 městech pro 104 asistentů.

18. Česká republika přijala Strategii pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro roky 2008 – 2012. Strategie stanovuje zásady policejní práce ve vztahu k menšinám a uplatňuje rovný přístup a respektování menšinových odlišností. Hlavním opatřením je zřízení funkce styčných důstojníků pro menšiny při všech krajských správách Policie ČR a jejich pracovních skupin. Styčný důstojník je specializovaným pracovníkem na problematiku policejní práce ve vztahu k menšinám, který společně se svou pracovní skupinou průběžně monitoruje struktury menšin v lokalitě a podílí se na prevenci a potírání kriminality. Výsledkem systematické práce policie s menšinami je vytvoření oboustranné důvěry mezi policií a příslušníky menšin, informovanost policie o specifikách menšin, úspěšný import práva a spravedlnosti do prostředí menšin a zapojení příslušníků menšin do zajišťování vlastní bezpečnosti.

19. Ministerstvo práce a sociálních věcí rozvíjí nástroje a opatření na podporu zaměstnanosti Romů a jiných menšin jako rekvalifikace, společensky účelná pracovní místa, investiční pobídky, příspěvek na zapracování a příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program, speciální poradenství a cílené programy k řešení zaměstnanosti. Úřad práce vypracovává za součinnosti uchazeče o zaměstnání individuální akční plán, jehož obsahem je stanovení postupu, časového harmonogramu a hodnocení plnění kroků směřujících ke zvýšení možnosti uplatnění uchazeče na trhu práce. Plán může obsahovat pracovní a související poradenství, rekvalifikaci či jiné možnosti rozšíření vzdělání či nástroje aktivní politiky zaměstnanosti jako společensky účelná pracovní místa a veřejně prospěšné práce. Při určování obsahu plánu se vychází z dosažené kvalifikace, zdravotního stavu a možností a schopností uchazeče. Plán vypracuje úřad práce vždy, pokud je uchazeč veden v evidenci nepřetržitě déle než 5 měsíců. Individuální přístup k vypracování a uzavření plánu zabezpečuje respektování a přizpůsobení se odlišným socio-kulturním podmínkám při integraci příslušníků romské menšiny do většinové společnosti. Uchazeči jsou v případě svého zájmu zařazováni do programů podpory sociální integrace a sociálních služeb.

20. V návaznosti na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. a ostatní proti České republice byl v roce 2010 přijat Národní akční plán inkluzivního vzdělávání, který vymezuje rámec aktivit zaměřených na zajištění rovného přístupu a rovných příležitostí všech osob ve vzdělávání. Cílem plánu je zvýšit míru inkluzivního pojetí vzdělávání a působit preventivně proti sociálnímu vyloučení jednotlivců i celých sociálních skupin. Systémové změny v pedagogicko-psychologickém poradenství s důrazem na potřeby dětí se speciálními vzdělávacími potřebami ve spolupráci s kvalitním poradenstvím dodržujícím časové lhůty a přezkumy diagnóz ve vztahu k individualizované výuce v souladu s vývojem dítěte byly dosaženy prostřednictvím konkrétních legislativních změn v roce 2011. Tyto legislativní změny rovněž přispívají k tomu, aby se do příslušného vzdělávacího programu a prostředí dostal žák vždy na základě odborného posouzení svých vzdělávacích potřeb a informovaného

souhlasu zákonných zástupců. Žák bez zdravotního postižení se nevzdělává podle vzdělávacího programu upraveného pro žáky se zdravotním postižením. Žáka bez zdravotního postižení, který je zdravotně nebo sociálně znevýhodněný a který dlouhodobě a komplexně selhává ve škole hlavního vzdělávacího proudu i při využívání všech předchozích vyrovnávacích opatření, je možné po dobu 5 měsíců vzdělávat ve třídě zřízené pro žáky se zdravotním postižením, avšak podle standardního vzdělávacího programu běžné základní školy. Doporučení pro vzdělávání žáka podle vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením platí max. 1 rok a je poté na základě diagnostiky přezkoumáváno. Vzdělání je tedy vždy poskytováno na základě odborného posouzení potřeb žáka a informovaného souhlasu jeho zákonných zástupců. Všechny tyto kroky jsou doplňovány odborným vedením a systematickou a finanční podporou ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

21. Včasná péče o děti se sociálním znevýhodněním a jejich rodiny v rámci mateřských škol se zaměřuje na podporu jejich přístupu k předškolnímu vzdělávání. Cílem je podpořit systematický rozvoj všech dovedností dětí včetně dovedností jazykových a komunikačních a následně úspěšné zvládnutí školního vzdělávání. Podpora je poskytována ve formě přípravných tříd, zvyšování kapacit mateřských škol a rozvoje odborných kompetencí pedagogických pracovníků pro práci se žáky s různými vzdělávacími potřebami. Podporována jsou rovněž např. nízkoprahová zařízení nebo asistenti pedagoga.

22. Díky projektu Centrum podpory inklusivního vzdělávání zahájenému v roce 2009 se podařilo podpořit více než 200 základních škol směřujících k větší otevřenosti vůči žákům. Ve školním roce 2010/2011 se do projektu zapojilo 130 škol. Ve druhé fázi projektu vzniknou metodické materiály ke spolupráci učitele s asistentem pedagoga, školnímu a mimoškolnímu doučování, individuálním vzdělávacím plánům, formám spolupráce s rodinou založeným na principech sociální práce a s dalšími subjekty.

23. V roce 2012 začala působit Generální inspekce bezpečnostních sborů, která je nezávislým orgánem činným v trestním řízení pověřeným vyšetřovat trestné činy příslušníků Policie ČR, Vězeňské služby a Celní správy. Inspekci může kdokoliv dát podnět při podezření ze spáchání trestného činu příslušníkem bezpečnostního sboru. Speciální orgán pro šetření protiprávních činů vůči Romům nebyl zřízen, neboť Romové mají možnost obrátit se na stejné orgány jako ostatní osoby a bránit svá práva v řízení před nimi.

24. Pozornost byla věnována i otázce romského holocaustu a piety za oběti bývalých pracovních táborů Romů v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. Památník romského holocaustu v Letech je nyní spravován státní příspěvkovou organizací Památník Lidice, která spravuje památník obce vyhlazené nacisty za atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha, čímž je zajištěna důstojná a kvalitní odborná péče. V Hodoníně u Kunštátu bude zřízen Památník romského holocaustu pod správou Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského v Praze, který bude pořádat přednášky či jiné vzdělávací akce pro odborníky a širokou veřejnost.

25. Sběr etnických dat je v České republice komplikován tím, že v souladu s mezinárodními smlouvami a právem EU je údaj o národnostním či rasovém původu citlivým údajem, který je možné zpracovávat buď se souhlasem dané osoby, nebo ze zákonem stanovených legitimních důvodů. Mezi tyto důvody však nepatří shromažďování statistických údajů pro účely výkonu státní správy. Získat údaje o počtech Romů či jiných etnických menšin je tak možné buď skrze jejich výslovné přihlášení se k dané menšině, anebo skrze anonymní neadresný průzkum, kdy je příslušnost zjišťována bez identifikace konkrétní osoby. Etnický původ je tedy přiřazován druhými osobami na základě vnějších znaků bez ohledu na

názor samotných identifikovaných osob. Tím může docházet k rozdílům mezi subjektivním a objektivním vnímáním etnického původu.

26. První způsob je realizován především skrze sčítání lidu, kde mají obyvatelé České republiky možnost přihlásit se k určité národnosti. Během posledního sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 probíhal projekt podpory sociálně vyloučených romských komunit ve spolupráci zmocněnkyně vlády pro lidská práva a Českého statistického úřadu. Součástí projektu byla informační kampaň, jejímž cílem bylo představit Romům průběh sčítání lidu, způsob ochrany zjištěných dat a jejich další využití i ve vztahu k naplnění práv Romů. Kampaň probíhala skrze letáčky s informacemi a působení 139 romských asistentů sčítacích komisařů, kteří docházeli do romských domácností a pomáhali Romům porozumět a vyplnit sčítací formuláře. Asistenti sčítacích komisařů, romští poradci a terénní pracovníci obcí a nestátních organizací byli proškolení v problematice sčítání lidu. Na blížící se sčítání rovněž upozorňoval internetový banner vyvěšený na webových stránkách romských občanských sdružení. Osvěta probíhala na tiskových konferencích se zapojením romských autorit a skrze články ve vybraných romských časopisech a novinách. Podle výsledků sčítání se k romské národnosti přihlásilo v roce 2011 celkem 18 349 osob, z toho 5 199 pouze k romské a 13 150 k romské a ještě jiné národnosti.

27. Druhý způsob je využíván při realizaci výzkumných šetření, kdy odborníci uvádějí kvalifikované odhady národnosti osoby. V letech 2008 – 2010 takto vzniklo několik výzkumných šetření zaměřených na zjištění vzdělanostních šancí romských dětí. V roce 2010 tuto metodu využila i Česká školní inspekce při zjišťování pokroku v transformaci bývalých zvláštních škol. Nyní je realizován výzkum veřejného ochránce práv k otázce počtu romských žáků ve vybraných základních školách samostatně zřízených pro žáky se zdravotním postižením. Veřejný ochránce práv zjišťuje, kolik romských žáků tyto školy skutečně navštěvuje, a ověřuje, zda nejsou romští žáci do těchto škol zařazováni ve vyšší míře, než by odpovídalo výskytu mentálního postižení v celkové populaci, a zda tak nedochází k jejich nepřímé diskriminaci založené na etnickém původu. Data budou zjišťována anonymně na základě dotazníků určených třídním učitelům základních škol a výzkumného šetření pracovníků Kanceláře veřejného ochránce práv. Identifikace romských dětí ze strany učitelů probíhá na základě znalosti jejich rodinného prostředí. Pracovníci kanceláře identifikují žáky na základě pozorování přímo ve škole. Výsledky výzkumu budou známy v roce 2012.

28. Během předsednictví České republiky v Radě EU v roce 2009 se v Praze konalo první setkání Integrované platformy pro romskou inkluzi. Hlavním cílem platformy složené ze zástupců členských států, Evropské komise a nestátních organizací je koordinovat a usnadňovat vznik integračních politik na národní úrovni v zemích EU a sdílení příkladů dobré praxe. Následně se Česká republika zasloužila o schválení Závěrů Rady EU „Principy romské inkluze v EU“ v červnu 2009.

3. Právní úprava boje proti diskriminaci (doporučení č. 4, 6, 9, 20 a 30)

29. Právní úprava boje proti diskriminaci vychází z ústavních principů rovnosti v důstojnosti a v právech a zákazu diskriminace z nelegitimních důvodů. Od roku 2009 je účinný antidiskriminační zákon, který upravuje práva osob na rovné zacházení a ochranu před diskriminací. V souladu s právem EU se zákon týká následujících důvodů diskriminace:

- a) rasy,
- b) etnického původu,
- c) národnosti,
- d) pohlaví,

- e) sexuální orientace,
- f) věku,
- g) zdravotního postižení,
- h) náboženského vyznání, víry či světového názoru

a to v oblastech:

- a) práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání či samostatné výdělečné činnosti,
- b) pracovních poměrů a jiné závislé činnosti včetně odměňování,
- c) sociálního zabezpečení a sociálních výhod,
- d) zdravotní péče,
- e) vzdělání,
- f) poskytování zboží a služeb včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti.

Zákaz diskriminace z jiných nelegitimních důvodů (politické přesvědčení, sociální původ, rod, atd.) je upraven v dalších předpisech a na obecné úrovni v Listině základních práv a svobod. Zákon přitom postihuje diskriminaci přímou i nepřímou, obtěžování, pronásledování a pokyn a navádění k diskriminaci. Na druhou stranu zákon stanovuje, že diskriminací není takové rozdílné zacházení, které je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.

30. Podle zákona má fyzická osoba v právních vztazích právo na rovné zacházení a na to, aby nebyla diskriminována. To platí jak pro státní orgány, které mají obecnou povinnost rovného zacházení v řízení podle ústavního pořádku a procesních předpisů, tak pro soukromé osoby, jejichž povinnosti rozvádí právě antidiskriminační zákon. Každý, kdo je diskriminací dotčen na svých právech, se může u soudu domáhat, aby bylo upuštěno od diskriminace, aby byly odstraněny její následky a aby dostal přiměřené zadostiučinění. Pokud by tato náprava nebyla dostatečná, má dotčená osoba právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Při ochraně proti diskriminaci soudy hrají nezastupitelnou roli. V antidiskriminačních sporech platí sdílené důkazní břemeno, kdy po prokázání skutečností nasvědčujících diskriminaci oběti musí žalovaná strana dokázat, že její chování diskriminační nebylo. Vedle soudů rovné zacházení kontrolují i státní inspekční orgány jako inspektoráty práce, Česká školní inspekce, Česká obchodní inspekce, Ministerstvo zdravotnictví či Ministerstvo práce a sociálních věcí, které mohou ukládat pokuty.

31. Národním orgánem pro boj s diskriminací je veřejný ochránce práv. Jeho úkolem je přispívat k prosazování práva na rovné zacházení, poskytovat metodickou pomoc obětem diskriminace při ochraně jejich práv, provádět výzkum a vydávat zprávy a doporučení k otázkám diskriminace. Hlavní činností ochránce je především poradenství a šíření informací. Ochránce na svých internetových stránkách uvádí základní informace o problematice diskriminace, dává návody k obraně proti ní a publikuje doporučení a právní stanoviska ke konkrétním příkladům diskriminace.

4. Sterilizace romských žen v rozporu s právem (doporučení č. 5 a 27)

32. Vláda České republiky vyslovila v roce 2009 politování nad zjištěnými individuálními pochybeními při provádění sterilizací v rozporu s platnými předpisy. Zavázala se rovněž podniknout preventivní opatření, aby k těmto pochybením již nedocházelo. V roce 2012 pak byla v novém zákoně o specifických zdravotních službách přijata komplexní úprava provádění sterilizací, jejímž základem je informovaný písemný souhlas pacienta. Sterilizace tedy nelze provádět bez jeho souhlasu. U pacientů nezletilých a nezpůsobilých k právním úkonům lze provést sterilizaci pouze ze zdravotních důvodů a se souhlasem zákonného zástupce, odborné komise a soudu. Pacient musí být informován o povaze zdravotního výkonu, jeho trvalých následcích a možných rizicích. Pacient pak má lhůtu minimálně 7 dní

na vyhodnocení výhod a rizik zákroku. Formuláře souhlasu musí obsahovat údaje o účelu, povaze, předpokládaném prospěchu, následcích a možných rizicích zdravotního výkonu, poučení o jeho alternativách, údaje o možných budoucích omezeních a zátěži organismu, o léčebném režimu a vhodných preventivních opatřeních. Formulář rovněž obsahuje stručnou informaci o anatomii vnitřních pohlavních orgánů. Součástí informovaného souhlasu je prohlášení lékaře, že seznámil pacienta s výkonem, a prohlášení pacienta, že byl s výkonem a jeho možnými komplikacemi seznámen. Informovaný souhlas podepisuje lékař, pacient, popř. svědek. Formulář je přeložen i do romštiny. Ministerstvo zdravotnictví podporuje rovněž veřejnou osvětu o právech pacientů stejně jako vzdělávání lékařů v této oblasti.

33. Trestní stíhání lékařů za provedené sterilizace bylo v několika případech započato, ale bylo následně odloženo či zastaveno v souladu s trestním řádem. Ženy, na kterých byla sterilizace provedena v rozporu s právem, mohou soudně požadovat náhradu způsobené škody a nemajetkové újmy na osobnostních právech. Tento nárok je pak posuzován podle obecných právních předpisů včetně případné promlčecí doby. V určitých případech již ovšem Ústavní soud shledal uplatnění námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy, zejména pokud účastník promlčení svého práva nijak nezavinil a promlčení jeho nároku by pro něj bylo příliš tvrdým postihem vzhledem k okolnostem případu. V roce 2011 z tohoto důvodu neuznal Nejvyšší soud námitku promlčení právě v jednom z případů protiprávní sterilizace a na základě toho pak pacientka získala odškodnění. Všechna řízení dosud nejsou ukončena, proto nelze formulovat konečné závěry.

34. Vláda v roce 2011 zadala Ministerstvu spravedlnosti zpracovat odbornou studii k problematice promlčení a navrhnout případná řešení. Počátkem roku 2012 přijala Rada vlády pro lidská práva podnět, kterým doporučuje vládě odškodnit ženy, které byly sterilizovány v rozporu s právem. Odškodnění by se mělo týkat žen, u nichž bylo před rokem 1991 podstoupení sterilizace motivováno ze strany státní sociální péče, i žen, za jejichž protiprávní sterilizaci nese odpovědnost zdravotnické zařízení, kde k ní došlo, ale které neměly možnost požadovat odškodnění soudní cestou z důvodu uplynutí promlčecí lhůty. Rada vlády pro lidská práva navrhuje vládě v návaznosti na podnět a na výsledky uvedené analýzy Ministerstva spravedlnosti vypracovat návrh odškodňovacího mechanismu. Tento podnět je v současnosti vládou projednáván.

5. Přijetí mezinárodních úmluv a spolupráce s mezinárodními orgány (doporučení č. 7, 12, 19, 23 a 25)

35. Česká republika v roce 2009 ratifikovala Římský statut Mezinárodního trestního soudu. V témže roce Česká republika ratifikovala Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením bez jakýchkoliv výhrad. V roce 2011 podala první zprávu o jejím plnění a připravuje vznik nezávislého monitorovacího mechanismu v souladu s Úmluvou. Připravuje rovněž ratifikaci opčního protokolu k této Úmluvě. V roce 2012 ratifikovala Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě zakládající systém kolektivních stížností a Úmluvu o mezinárodní ochraně dospělých osob. Ratifikaci Mezinárodní úmluvy o ochraně všech osob před nuceným zmizením Česká republika v současné době zvažuje. Naopak nemá v úmyslu ratifikovat Mezinárodní úmluvu o ochraně práv migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků, neboť považuje jejich ochranu podle národního práva za dostatečnou a v souladu se svými ostatními mezinárodními závazky v oblasti ochrany lidských práv. Proto rovněž nepřijala příslušné doporučení.

36. Česká republika je rovněž smluvní stranou Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, plní své závazky vyplývající z tohoto paktu a plně

spolupracuje s Výborem OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva. V současné době předložila Výboru druhou periodickou zprávu o plnění svých závazků a nyní očekává její posouzení Výborem.

6. Vzdělávání soudců v oblasti mezinárodního práva lidských práv a opatření k posílení jejich nezávislosti (doporučení č. 8)

37. Mezinárodní úmluvy o ochraně lidských práv jsou podle ústavního pořádku přímo součástí českého právního řádu a mají přednost před zákonem. Všichni vykonavatelé státní moci jsou tudíž povinni tyto úmluvy dodržovat. Ochrana lidských práv je součástí právního vzdělávání v rámci ústavního práva a mezinárodního práva veřejného na právnických fakultách i specializovaného vzdělávání soudců, státních zástupců a dalších zaměstnanců ve veřejné správě. Justiční čekatelé na jmenování soudci si ve vzdělávacím programu Justiční akademie rovněž prohlubují znalosti k tomuto tématu v obecných kurzech z jednotlivých právních odvětví i ve speciálních kurzech, seminářích a přednáškách k jednotlivým otázkám ochrany lidských práv. Kurzy pro soudce a odborné konference pořádají i Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud či Ústavní soud.

38. Nezávislost a nestrannost soudů a soudců je jedním ze základů fungování soudní moci. Soudci jsou při svém rozhodování vázáni pouze zákony a mezinárodními smlouvami a jsou povinni vykládat je podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a rozhodovat v přiměřených lhůtách bez průtahů, nestranně a spravedlivě a na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem. K ochraně nezávislosti soudů a soudců slouží trestní postih jakéhokoliv zasahování do nezávislosti soudce a ovlivňování včetně např. korupce. Prakticky je soudcovská nezávislost naplňována např. jmenováním soudců na neomezenou dobu, možností odvolat soudce z funkce jen na základě rozhodnutí kárného soudu či jejím zánikem jen ze zákonných důvodů, přesouváním soudce jen s jeho souhlasem či neslučitelností soudcovské funkce s některými jinými funkcemi a s výkonem výdělečné činnosti. V současnosti je zvažována příprava nového modelu správy soudnictví garantující nezávislost soudů a soudců, která bude mít formu tzv. Nejvyšší rady soudnictví složené ze soudců a jiných právních profesí bez přímého exekutivního vlivu.

7. Ochrana práv dětí a rodiny (doporučení č. 10, 22 a 26)

39. Česká republika věnuje ochraně práv dětí velkou pozornost. V návaznosti na rozsudky Evropského soudu pro lidská práva schválila vláda v roce 2010 Obecná opatření k výkonu rozsudků ESLP – prevence odebírání dětí z péče rodičů ze sociálně ekonomických důvodů, která mají přispívat k tomu, aby již do budoucna nedocházelo k nepřiměřeným zásahům do práva dětí na péči svých rodičů a na ochranu rodinného a soukromého života. Základním principem je nepřipustnost odebírání dětí z rodinné péče výhradně z důvodů nevhodného bydlení nebo jiných sociálních a ekonomických důvodů, pokud není vážně ohrožen jejich život, zdraví nebo příznivý vývoj a zároveň není možné zajistit jejich ochranu jinak. Nyní jsou schvalovány i příslušné legislativní změny.

40. Problémové situace je nutno řešit ve spolupráci soudů, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, obcí a krajů, nestátních organizací a samotných rodičů. V každém případě by měl vzniknout individuální plán ochrany dítěte směřující k péči o dítě v přirozeném rodinném prostředí nebo k jeho rychlému návratu do tohoto prostředí. Upřesní se i podmínky pobytu dětí v zařízeních pro okamžitou pomoc včetně spolupráce zařízení s rodinou dítěte. V orgánech sociálně-právní ochrany dětí budou stanoveny optimální počty případů na jednoho sociálního pracovníka a dotace na jejich provoz budou přidělovány adresněji. Rovněž budou zavedeny a kontrolovány standardy kvality sociálně-právní ochrany. Zvýšena bude i

spolupráce s poskytovateli sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, krizové pomoci a azylového bydlení. Pracovníci v oblasti péče o ohrožené děti a rodiny budou proškoleni v preventivní práci s rodinou v obtížné sociálně ekonomické situaci. Soudci a soudní pracovníci budou vzděláni v judikatuře ve věci péče o děti a informováni o možnostech spolupráce s dalšími subjekty při zjišťování informací o rodinných poměrech a o způsobech finanční, sociální či psychologické pomoci rodině.

41. Práva dětí a ochrana rodiny jsou posilovány i judikaturou. Nejvyšší soud vydal v roce 2010 sjednocující stanovisko, ve kterém konstatoval, že materiální podmínky rodiny nemohou být jediným důvodem pro nařízení ústavní výchovy. Stejně i Ústavní soud ve svých rozhodnutích potvrzuje nepřipustnost odebrání dětí z péče rodičů z důvodu nepříznivých sociálních podmínek rodiny a rovněž zdůrazňuje právo dítěte, které je schopno formulovat své názory, být slyšeno v řízeních týkajících se jeho záležitostí.

42. V roce 2012 Česká republika přijala Národní strategii ochrany práv dětí, která vychází z mezinárodních úmluv a dokumentů a doporučení mezinárodních orgánů včetně Výboru OSN pro práva dítěte. Hlavním účelem strategie je určení cílů a přístupů, které umožní vytvořit systém ochrany práv dětí a naplňování jejich potřeb v přirozeném rodinném prostředí, případně v náhradním rodinném prostředí. Strategie respektuje potřeby a vývoj dítěte, sleduje jeho dlouhodobý zájem a podporuje jeho jedinečnost při zachování rovných příležitostí pro všechny děti. Speciální pozornost bude věnována dětem a rodinám se specifickými potřebami. Celkový vývoj dítěte bude řešen spolu s jeho rodinou a jejich sociálním okolím za spolupráce všech relevantních státních i nestátních subjektů. Průřezovými prioritami strategie jsou: participace dítěte, eliminace diskriminace a nerovného přístupu vůči dětem, právo na rodinný život a zajištění kvality života pro děti a rodiny. Mezi dílčí cíle patří: zjišťování potřeb dětí, vyrovnání příležitostí pro všechny děti, participace dětí na rozhodování o záležitostech, které se jich týkají, podpora pozitivního rodičovství a náhradní rodinné péče spolu s deinstitucionalizací péče a vytvoření služeb pro rodiny s dětmi, sjednocení systému péče o děti a zvyšování všeobecného povědomí o otázce práv dětí ve společnosti. Ke zlepšení péče o dítě a postavení rodiny směřuje i nová právní úprava týkající se služeb péče o děti alternativního typu, která umožní rodiči udržet kontakt se zaměstnáním v době péče o dítě a postupný návrat nebo vstup na trh práce při sladění profesního, rodinného a osobního života. Strategie bude realizována v akčních plánech popsaných v části D.

43. V roce 2010 byl spuštěn výstražný systém s názvem Národní koordinační mechanismus pátrání po pohřešovaných dětech. Policie ČR rozhoduje na základě stanovených kritérií o aktivaci mechanismu a zařazení dítěte do něj. Do pátrání je zapojena široká veřejnost. V současné době na projektu spolupracuje celkem 10 médií jako rozhlasové či televizní stanice, tiskové agentury a internetové portály. Informace jsou médiím a veřejnosti předávány skrze internetové stránky www.pomoztemenajit.cz. Připravuje se i zahájení zkušebního provozu zasílání informačních SMS. Součástí je zajištění psychologické podpory rodinám pohřešovaných dětí. Od spuštění projektu byl mechanismus aktivován již v 69 případech. Poznatky z praktického využívání systému jsou dále zapracovávány do interních předpisů Policie ČR.

44. Ochrana a osvěta na téma práva dětí probíhá i formou vládních kampaní. V letech 2009 – 10 zmocněnec vlády pro lidská práva realizoval kampaň proti násilí na dětech. Cílem kampaně bylo zvýšení povědomí veřejnosti o existenci a formách násilí na dětech. Kampaň byla propagována skrze webové stránky www.stopnasilinadetech.cz, kde byly umístěny všechny materiály. Hlavními materiály kampaně byl Slabikář násilí na dětech, který kreslenou formou pojednával o nejzávažnějších formách tohoto jevu. Byl vytvořen také Kalendář násilí

na dětech, který byl distribuován školám a pedagogicko-psychologickým pracovištím a využíván při odborných seminářích kampaně. Byl rovněž vytvořen Rozvrh hodin, který dostaly všechny 1. ročníky základních škol k zahájení školního roku. Společně s rozvrhem byla distribuována do základních škol brožura Interpersonální násilí na dětech určena pedagogickým pracovníkům. Další veřejně distribuované brožury se zabývaly tématy jako pozitivní rodičovství či bezpečné chování dětí na internetu. Na 12 seminářích za účasti odborné veřejnosti, orgánů státní správy i nevládních organizací v Praze i jiných městech České republiky se účastníci mohli seznámit s formami násilí na dětech, možnostmi pomoci dětským obětem násilí, ale i formami prevence a alternativními metodami pozitivního rodičovství. Kampaň probíhala i v televizi a rozhlase, kde byly vysílány spoty, a po celé České republice byly rozmístěny billboardy s motivem slabikáře Stop násilí na dětech.

45. V roce 2011 pak zmocněnkyně vlády pro lidská práva pořádala ve spolupráci s Radou Evropy kampaň „Stop sexuálnímu násilí na dětech“. Cílem kampaně bylo upozornit na problém sexuálního násilí na dětech a představit veřejnosti materiály Rady Evropy směřující k pochopení problému a jeho prevenci. Hlavním nástrojem kampaně byla brožurka KIKO a RUKA v podobě přístupné dětem spolu s metodickými pokyny a dalšími podklady k jejímu používání dospělými při práci s dětmi. Všechny materiály byly distribuovány subjektům pracujícím s ohroženými dětmi a skrze knihovny i mezi širokou veřejnost a jsou k dispozici na webové stránce www.tadysenedotykej.org. V rámci kampaně se konaly rovněž přípravný odborný seminář a velká národní konference, na kterých bylo představeno téma sexuálního násilí na dětech, zvýrazněny jeho možné formy a statistiky ohledně jejich výskytu ve společnosti a rozvinuto téma účinné prevence a ochrany přátelské dětem, boje proti jeho výskytu a systému péče a pomoci jeho obětem a jejich rodinám spolu se zvýšením povědomí o problematice sexuálního násilí.

8. Zřízení národní instituce pro ochranu lidských práv v souladu s Pařížskými principy (doporučení č. 11)

46. Česká republika v současnosti nemá národní instituci pro ochranu lidských práv, která by plně naplňovala Pařížské principy. Blíží se jí veřejný ochránce práv, jehož stěžejním úkolem je dbát na výkon státní správy v souladu se zákonem a s principy dobré správy. Ochránce nemůže sice přímo zasahovat do činnosti správních orgánů či rušit nebo měnit jejich rozhodnutí. Může však konat nezávislá šetření a ve svých závěrech pak může dávat doporučení k nápravě chyb a nedostatků a vyžadovat od úřadů jejich plnění. Úřady mají povinnost s ochráncem spolupracovat a informovat jej o svých opatřeních k nápravě. V opačném případě ochránce informuje nadřízené úřady, vládu nebo veřejnost. Ochránce se rovněž zabývá dohledem nad místy, kde se nacházejí osoby omezené na svobodě ve smyslu Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Při dohledu navštěvuje zařízení a zkoumá zacházení s osobami omezenými na svobodě z hlediska ochrany jejich základních práv a svobod, udílí doporučení ke zlepšení a zařízení mají povinnost s ním spolupracovat. Ochránce rovněž zajišťuje roli orgánu boje proti diskriminaci, jak je popsáno výše, a provádí sledování vyhoštění cizinců z hlediska ochrany jejich práv.

47. Problematikou lidských práv se rovněž zabývají poradní orgány vlády. Jsou to Rada vlády pro lidská práva, Rada vlády pro národnostní menšiny, Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, Rada vlády pro seniory a stárnutí populace a Vládní výbor pro zdravotně postižené občany. Tyto orgány projednávají záležitosti týkající se lidských práv a ochrany menšin, analyzují situaci v České republice a navrhují systémová opatření ke

zlepšení ochrany lidských práv. Všechny tyto orgány jsou složené z představitelů státní správy a občanské společnosti, která tak může s vládou vést dialog o lidských právech.

48. V rámci moci výkonné připadá centrální úloha v oblasti ochrany lidských práv vládní zmocněnkyni pro lidská práva, která je členkou uvedených poradních orgánů, sleduje naplňování ochrany lidských práv a plnění mezinárodních úmluv o ochraně lidských práv v rámci činnosti vlády, předkládá návrhy opatření ke zlepšení jejich dodržování a zajišťuje spolupráci vlády s organizacemi občanské společnosti v oblasti lidských práv. Systém pak doplňuje ochrana soudní, která je stěžejní pro ochranu práv soukromých osob ve vztahu vůči státu i vůči sobě navzájem.

9. Začlenění genderové perspektivy do naplňování doporučení (doporučení č. 13)

49. Česká republika považuje rovné postavení mužů a žen za jeden ze základních předpokladů demokratického státu a svobodné společnosti založené na dodržování lidských práv. Rovnost žen a mužů je průřezovým tématem, které je zohledňováno při tvorbě a realizaci všech vládních opatření. Podle Legislativních pravidel vlády i Jednacího řádu vlády jsou veškeré vládní materiály legislativní i nelegislativní povahy povinně posuzovány z hlediska jejich dopadu na rovnost mužů a žen, zda nevytvářejí mezi nimi neodůvodnitelné rozdíly. V tomto směru jsou všechna vládní opatření posuzována z genderové perspektivy.

50. Vláda každoročně přijímá plán pro prosazování rovnosti žen a mužů, který jednotlivým rezortům ukládá realizaci opatření v oblastech, které navazují mimo jiné na Pekingskou akční platformu a Evropskou strategii pro rovnost žen a mužů. Součástí plánu je i Zpráva o rovnosti žen a mužů v uplynulém roce. Všechna ministerstva mají rovněž povinnost vytvářet vlastní plány pro zajištění rovných příležitostí pro muže a ženy a na každém ministerstvu je rovněž zřízena pozice koordinátora rovných příležitostí žen a mužů. Speciálním poradním orgánem vlády pro tuto oblast je pak Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů.

10. Využití Yogyakartačských principů o aplikaci mezinárodního práva lidských práv ve vztahu k sexuální orientaci a genderové identitě (doporučení č. 14)

51. Česká republika se snaží podporovat menšiny žijící na svém území včetně menšin sexuálních. Od roku 2009 pracuje pod Radou vlády pro lidská práva Výbor pro sexuální menšiny, který při své činnosti vychází i z Yogyakartačských principů. Členy výboru jsou zástupci státních orgánů a občanské společnosti. Výbor analyzuje postavení a práva sexuálních menšin v České republice a stejně jako ostatní výbory Rady jí může navrhnout změny právní úpravy, postupů státních orgánů a řešení jiných problémů sexuálních menšin. Výbor se např. podílel na vydání příručky „Homofobie v žákovských kolektivech“ nebo na doporučeních pro média jak přistupovat a představovat veřejnosti sexuální odlišnost.

11. Využívání letišť České republiky pro tajné lety CIA (doporučení č. 17)

52. Česká republika předesílá, že veškeré akty průvozu osoby přes území státu či vydání osoby do ciziny probíhají podle příslušné právní úpravy, která je v souladu s mezinárodními závazky České republiky v oblasti ochrany lidských práv a s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Podle české právní úpravy průvoz vždy povoluje Nejvyšší soud, přičemž průvoz je nepřipustný, pokud je důvodná obava, že trestní řízení v cizím státě by neodpovídalo závazkům České republiky v oblasti ochrany lidských práv. Pokud by tedy

Česká republika byla žádána o povolení mezipřistání letadla převážejícího osobu do země, kde by jí hrozilo mučení, kruté, nelidské či ponižující zacházení, průvoz by nepovolila.

53. Česká republika uznává absolutní zákaz mučení a jiného krutého, nelidského a ponižujícího zacházení. Česká republika provedla šetření, z něhož vyplynulo, že žádný z orgánů ani úředních osob se aktivně ani pasivně nezúčastnil omezování osobní svobody osob nebo jejich transportu do cizích zemí, kde by jim hrozilo mučení, kruté, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání. Česká republika rovněž nikdy nezjistila, že by přes její území byly převáženy nebo z jejího území vydávány osoby k mučení či jinému krutému a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, na jejichž ochranu by měla zasahovat do práv přiznaných civilním letadlům mezinárodním právem.

12. Užívání klecových a síťových lůžek ve zdravotních a sociálních zařízeních (doporučení č. 18)

54. V pobytových zařízeních poskytujících sociální služby jsou podle zákona o sociálních službách z roku 2006 klecová i síťová lůžka zakázána. Jako opatření omezující pohyb osob lze užít pouze fyzické úchopy, místnost zřízenou k bezpečnému pobytu a léky na základě předpisu lékaře podané v jeho přítomnosti. K těmto krokům lze přikročit v případech přímého ohrožení zdraví a života osob, pokud nejde situaci řešit jinými opatřeními a pouze po dobu nezbytně nutnou k odstranění přímého ohrožení. Osoba musí být na použití omezujícího opatření upozorněna. Poskytovatel sociálních služeb je povinen použít opatření zanést do evidence a informovat o něm bez zbytečného odkladu i zákonného zástupce omezené osoby. Dodržování povinností poskytovatelů je kontrolováno inspekcí a nedostatky sankcionovány.

55. Ve zdravotnických zařízeních nesmějí být používána klecová lůžka. V souladu s novým zákonem o zdravotních službách z roku 2012 je možno používat pouze síťová lůžka k omezení volného pohybu pacienta za účelem odvrácení bezprostředního ohrožení života, zdraví nebo bezpečnosti osob. O umístění do síťového lůžka musí rozhodnout vždy lékař nebo v neodkladných případech musí umístění bezprostředně potvrdit. Pacient a jeho případný zákonný zástupce musí být vždy informováni o důvodech umístění. Každé umístění musí být uvedeno ve zdravotnické dokumentaci pacienta. Pacient může být do lůžka umístěn pouze na nezbytně nutnou dobu, přičemž umístění nad dobu 24 hodin bez jeho souhlasu musí schválit soud. Pacient je neustále pod lékařským dohledem.

13. Boj proti obchodování s lidmi a pomoc jeho obětem (doporučení č. 29)

56. Boj proti obchodování s lidmi bere Česká republika velmi vážně. Trestní zákoník z roku 2009 upravuje trestný čin obchodování s lidmi spolu s trestnými činy zbavení a omezování osobní svobody, zavlčení do ciziny, sexuální nátlak, pohlavní zneužívání, kuplířství nebo neoprávněné zaměstnávání cizinců. Česká republika vypracovala Národní strategii boje proti obchodování s lidmi pro období let 2008 – 2011, která poskytuje ucelený popis situace a definuje klíčové oblasti. Jedná se například o aplikaci trestní legislativy či koordinaci prevence, výzkumu a ochrany obětí. Na základě vyhodnocení situace byla formulována nová opatření na léta 2012 – 2015, která kladou důraz na vzdělávání relevantních profesních skupin, rizikových skupin obětí a spolupráci s novými subjekty s akcentem na pracovní vykořisťování. Při formování opatření Ministerstvo vnitra spolupracuje s ostatními ministerstvy a státními orgány, ale i neziskovými organizacemi pomáhajícími obětem obchodování s lidmi.

57. Osvěta probíhá na odborné i laické úrovni. Vzdělávání policistů se zaměřuje na posílení schopností identifikovat oběti obchodování s lidmi a nabídnout jim pomoc. Do

vzdělávacích programů jsou zapojováni také státní zástupci, soudci, lékaři, příslušníci obecní policie, zaměstnanci úřadů práce, zastupitelských úřadů v zahraničí, sociálních odborů orgánů samosprávy a Správy uprchlických zařízení. V letech 2007–10 realizovala Mezinárodní organizace pro migraci v Praze spolu s nevládními organizacemi La Strada a Arcidiecézní charita Praha informační kampaň proti obchodu s lidmi zaměřenou na zákazníky prostituce a širší veřejnost s názvem „Řekni to za ní“. Organizace vytvořily platformu nazvanou „Spolu proti obchodu s lidmi“. Telefonní linka umožňovala anonymně ohlásit podezření. O fenoménu obchodování s lidmi informovaly webové stránky v českém, anglickém a německém jazyce a další materiály. V roce 2009 Ministerstvo vnitra vytvořilo dvojjazyčnou brožuru a vypracovalo leták se základními informacemi o vybraných pomáhajících organizacích pro pravděpodobné oběti obchodování s lidmi. Leták byl v roce 2011 přeložen do jazyků zemí, z nichž nejčastěji pochází pravděpodobné oběti obchodování s lidmi a v roce 2012 bude rozšířen mezi veřejnost.

58. V roce 2010 byl zahájen tříletý projekt „Odhalování obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování a nucené práce“, na kterém s Ministerstvem vnitra spolupracuje nezisková organizace La Strada ČR a Justiční akademie. Projekt vznikl se záměrem zvýšit povědomí o problematice obchodování s lidmi a zlepšit přístup jeho obětí k právnímu zastoupení a dalším službám. Součástí projektu je kromě jiného mapování zkušeností v oblasti trestně-právního přístupu k obchodování s lidmi za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování v zahraničí. Jedním z konkrétních cílů je pak definovat pojem nucená práce a pracovní vykořisťování na základě českých i zahraničních zkušeností a následně umožnit aktivní využívání těchto definic v českém soudnictví.

59. Česká republika vytvořila ve spolupráci s nevládními organizacemi Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Program nabízí obětem psycho-sociální a zdravotní péči, ubytování a další související služby a motivuje je ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Dalším cílem programu je podpora při integraci do běžného života a v případě cizinců mimo EU v rámci součinnosti úprava pobytového statutu. Od roku 2005 do roku 2011 bylo do Programu zařazeno celkem 103 obětí. V rámci Programu Ministerstvo vnitra koordinuje a hradí dobrovolné a bezpečné návraty obětem do země původu. Celkem bylo od roku 2003 realizováno 50 dobrovolných návratů, z toho 14 do České republiky.

60. Za účelem prevence obchodování s dětmi byl roku 2011 vydán dokument „OBCHODOVÁNÍ S DĚTMI – doporučení pro postup orgánů veřejné správy“. Doporučení vzniklo za přispění orgánů státní správy i nevládního sektoru. Cílem dokumentu bylo popsat orgánům veřejné správy doporučené postupy v případech nezletilých cizinců páchajících majetkové trestné činy s důrazem na to, že dítě nemusí být vždy pachatel, ale i oběť donucená k činu jinými. Doporučení bylo distribuováno všem relevantním subjektům a je rovněž zveřejněno na internetových stránkách Ministerstva vnitra.

D. Hlavní národní priority a iniciativy směřující ke zlepšení situace v oblasti lidských práv

61. Výsledkem činnosti Sekce pro lidská práva Úřadu vlády je v roce 2011 vládou schválená Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na roky 2012 – 2015, jejímž naplňováním je pověřena zmocněnkyně vlády pro lidská práva a Agentura pro sociální začleňování. Hlavním cílem strategie je eliminace sociálního vyloučení a chudoby v sociálně vyloučených lokalitách. K tomu je třeba nastartovat mobilitu vyloučených jednotlivců a rodin zpět do sociální a ekonomické struktury společnosti. Ústředním motivem jsou péče o ohrožené děti,

plánování a rozvoj sociálních služeb, předškolního a školního vzdělávání, aktivní politiky zaměstnanosti, podpora bydlení nízkopříjmových domácností atd. Strategie navrhuje opatření, která budou řešit situaci sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel ve vazbě na jejich okolí a přecházet jejich vzniku.

62. V roce 2011 vláda schválila Koncepci bydlení ČR do roku 2020, která se mimo jiné zaměřuje na zvýšení dostupnosti bydlení pro osoby ohrožené sociálním vyloučením a znevýhodněné v přístupu k bydlení. Jedním z úkolů je příprava návrhu komplexního řešení sociálního bydlení během roku 2012, které bude vycházet z institutu bytové nouze jako sociální situace osob ve spojení s neuspokojenou bytovou potřebou. Na základě legislativní úpravy institutu bytové nouze a postavení osob v bytové nouzi bude navrženo komplexní řešení sociálního bydlení.

63. V dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v letech 2012 – 2015 jsou mj. zahrnuta následující opatření: podpora zvýšení účasti dětí se sociálním znevýhodněním na předškolním vzdělávání, podpora základních škol při zřizování přípravných tříd a zavedení systému hodnocení jejich přínosu pro podporu inkluzivního vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním, zabezpečení pravidelné docházky těchto dětí v průběhu školního roku, podpora základních škol a jejich systematická příprava na vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním a podpora propojení pedagogické intervence s intervencí sociální s cílem podchytit včas jejich speciální vzdělávací potřeby.

64. V návaznosti na Národní strategii ochrany práv dětí Česká republika zmíněnou v části C vznikl první Akční plán směřující k jejímu naplnění v letech 2012 – 2015. Akční plán obsahuje seznam úkolů pro jednotlivé orgány státní správy směřující k realizaci cílů Strategie. Cílem je zvyšování kvality života dětí a rodin, eliminace diskriminace a nerovného přístupu vůči dětem, podpora všestranného rozvoje dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí, případně v náhradním rodinném prostředí, a aktivní účasti dětí a mladých lidí při rozhodovacích procesech, které se jich týkají.

65. Od roku 2013 připravuje Česká republika nový systém poskytování právní pomoci osobám, které z finančních důvodů nemohou využívat běžné právní služby k ochraně svých práv. Návrh předpokládá dvě úrovně poskytování právní pomoci: základní a rozšířenou. Základní právní pomoc bude právní poradenství, rozšířená právní pomoc bude zastupování v soudním nebo správním řízení. O nároku na právní pomoc v základní úrovni bude rozhodovat sám poskytovatel. O právu na rozšířenou právní pomoc bude rozhodovat orgán vedoucí dané řízení. Sociálně slabým osobám bude právní pomoc poskytována zdarma nebo za minimální poplatek. Poskytovatelé právní pomoci budou zapsáni do veřejně přístupného rejstříku obsahujícího informace o jejich službách.

66. Zlepšení postavení jednotlivce v právním řádu a zvýšenou možnost realizovat vlastní vůli a ochranu svých práv přináší i nový občanský zákoník, který vstoupí v účinnost v roce 2014. Z ostatních připravovaných úprav je zde např. nový zákon o obětech trestných činů vytvářející systém komplexní ochrany a pomoci, zákon o mediaci či komplexní nová úprava cizineckého práva.